

สมาธิต่างกับฌาน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๔

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองคากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

“ภวังค์” กับ “สมาธิ” ต่างกันอย่างไร?

ภวังค์นี้เราบอกเลย “ภวังค์ต่างกับสมาธิ” ถ้าทำสมาธิ จิตเวลาสงบขึ้นมา สมาธิมันสำคัญ ตรงไหน สำคัญตรงสติ สติสัมปชัญญะอยู่ มันละเอียดอ่อนขนาดไหนนะ มันจะโยกคลอน มันจะตก มันจะวูบวาบอย่างไร สติมันจะตามไปทันพร้อมตลอดเลย นี่สติตามทัน แล้วจะลงสมาธิไม่ลงสมาธิ อย่างนั้นมันไม่ลงสู่สมาธิเพราะมันโยกมันคลอน มันกำลังจะเข้าปากทางลงสมาธิไง เวลา มันตกจากที่สูงมันจะวูบไป สติมันจะรู้ มันจะตกใจ มันจะถอนขึ้นมา วูบมาอย่างนี้

อย่างนี้ไม่ใช่ภวังค์ อย่างนี้คืออาการจิตที่มันจะเข้าสมาธิ สำคัญที่สติ แต่พอสติตัวนี้มันอ่อนตัวลงๆ แล้วมันดับปั๊บ มันจะเสียบหายไปเลย อันนั้นคือภวังค์ ภวังค์คือขาดสติ ภวังค์คือขาดสตินะ ถ้ามีสติอยู่จะไม่เป็นภวังค์ เพียงแต่ว่าสมาธิมันจะลงหรือไม่ลงนั้นเป็นสมาธิอย่างหนึ่ง

แต่ถ้าภวังค์มันจะหายไปเลย หายก็ชั่วโมงก็ได้ แล้วภวังค์นี้แปลกด้วย กำหนดเวลาออกไป อีกด้วย หายไปถึง ๒-๓ ชั่วโมง แล้วสะดุ้งตื่นขึ้นมาออกมา ขณะที่ตกภวังค์อยู่จะไม่มีสติเลย ไม่รู้อะไรทั้งสิ้น เสียบหายไปเลย

แต่ถ้าเป็นสมาธินะ ลึกซึ่งขนาดไหน มันจะตามรู้ตามเห็นไปตลอดเลย จิตนี้มันจะตามเห็นไป ตามรู้ไป แล้วจะไปลึกซึ่งหรือว่ามันจะลึกขนาดไหนนั่นคือผลของสมาธิ ถ้าผลนี้ผลสมาธิ แล้วสมาธิกับฌานต่างกันอย่างไร?

“ฌาน” เห็นไหม ทางภาคกลางเราส่วนใหญ่จะ เกจิอาจารย์นี้จะกำหนดฌาน ทำฌานขึ้นมา ฌานมันความรู้ที่ส่งออกไป พลังงานนะ พลังงานธรรมชาติของโลกเขา พลังงานนี้มันจะพุ่งออกไปข้างนอก พลังงานตัวนี้มันเป็นพลังงานของฌาน

คิด ฌาน ปัญญาไม่มี มีศีล สมาธิ ปัญญา คิด ฌาน ปัญญาไม่เคยได้ยิน เห็นใหม่ เพราะว่าพอมันไม่มีศีลมันก็กำหนดทำฌานได้ แต่ถ้าศีล สมาธิ ปัญญา ต้องมีศีลก่อนถึงจะมีสมาธิ อปปนาสมาธินี้ ศีล สมาธิ ปัญญา เกิดสมาธิตัวนี้ สมาธิตัวที่ว่าเราทำความสงบรุ่มเย็นเข้ามา มันเป็นสมาธิ มันไม่ส่งออก

ถ้าเป็นฌาน เหมือนพลังงานที่ส่งออก เห็นใหม่ เหมือนกับเป็นฌาน จิตนี้กำหนดน้ำเลย ให้น้ำนี้แข็งตัว แล้วเดินไปบนน้ำ เดินไปได้เลย เดินไปบนน้ำ กำหนดไปในอากาศ นี่เป็นฌาน แต่มันส่งออกนะ แล้วเราได้ยินครูบาอาจารย์หลายองค์เลย ครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมากเลย เวลาพอแก่เฒ่าไปจะบอกเลยว่า “เสียค่ายมาก เสียค่ายเวลาของเรา เพราะมาผิดทางแล้ว”

พอมาคิดทางไป เวลาที่เป็นทำฌานขึ้นมา มันเกจิใช่ใหม่? ก็ทำของขึ้นมา จะมีคุณวิเศษ พอคุณวิเศษทำออกไปคนก็ยกย่องไป พอคนยกย่องมันคิดในอารมณ์นั้น มันก็มีความสุขสิ ไครมาก็ยกย่องเป็นครูบาอาจารย์ขึ้นมา มันก็เสปสุขอยู่อันนั้นออกไป แต่พอเวลาคนมันใกล้จะดับขันธ คนเรามันใกล้จะตาย สมบัติส่วนตัวมีอะไรไป?

ว่าแหวนะ พอเริ่มต้นว่าแห้ว เริ่มว่าอ้าว.. จ๊ะ.. เมื่อก่อนตายยังมีเวลา เรายังไม่ตาย ยัง เมื่อไหร่ก็ได้ พอใกล้ตายขึ้นมา จะกึก.. กึก.. เลยนะ เราได้ยินมาเลย ลูกศิษย์ของเขามาพูดหลายองค์ บอกครูบาอาจารย์เขาจะบอกเลยว่า เสียค่ายมาก มาผิดทาง มาผิดมาผิดทาง กลับไม่ไหว เพราะใจมันด้าน เพราะใจมันแบบว่ามันทุกวันๆ ใจมันด้านแล้วมันกลับไม่ไหวแล้ว นี่ฌานสมาบัติ ฌานเป็นอย่างนั้น แต่ถ้าเป็นสมาธิไม่เป็นแบบนี้

นี่ถึงบอกว่าคนเรานี่ โลกคูสิ นอนหลับนะ นอนหลับจากศีลธรรมไป ไม่สนใจเรื่องการประพฤติปฏิบัติ อยู่อย่างนั้นนั่นนอนหลับ ไปบอกเรื่องประพฤติปฏิบัติ เขาจะไม่ฟัง นี่เขาหลับอยู่ อดสำหรับปลุกให้เขาตื่นนะ ฟังธรรมทุกวันๆ นะ ให้อสิ่งที่ว่าอามิสทาน มันทำบุญกุศลขึ้นมามันก็เป็นอามิส มันก็เวียนไปเวียนเกิดอยู่ ถ้าปฏิบัติแล้วมันจะชำระภพชาติได้

นี่อดสำหรับปลุกจากหลับให้ตื่นขึ้นมา พอตื่นขึ้นมาจะมาปฏิบัติก็มาติดนะ มาพิจารณา มาหลับไหลไปกับภวังค์ มาหลับไหลไปกับฌาน ฌานนี้ส่งออก เห็นใหม่ พอฌานนี้ส่งออกไปนะ หลับไหลตรงไหน หลับไหลตรงที่ว่าพอมันพลังงานขึ้นมา มันเป็นไป พอมันเป็นไป ไม่ยกวิปัสสนาสิ่งที่ทำขนาดไหนก็แล้วแต่ มันเป็นผลอันหนึ่ง แต่มันไม่เกิดประโยชน์ขึ้นมา ไม่ได้วิปัสสนาไป ถ้าวิปัสสนาจะชำระกิเลสได้

ถ้าวิปัสสนาหมายถึงศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าศีล สมาธิ ปัญญาเกิดความสงบเข้าไป ยกเว้น พยายามดูกาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าดูกาย เวทนา จิต ธรรม นั่นนะปัญญา วิปัสสนาปัญญามันจะ ออก วิปัสสนาเกิดๆ ตรงนี้ไง ถ้าวิปัสสนาเกิดขึ้น ภาวนามยปัญญามันถึงจะเกิด ถ้าภาวนามย ปัญญามันเกิด มันจะเข้ามาชำระทำให้ความลึกลงลึกของเรามันจะขาดออกไป ไม่ใช่ปล่อยวาง นะ

การปล่อยวางทั่วไปนะ เขาบอกพระเขาบอกปล่อยวางวางเฉย ถ้าคำว่า “ปล่อยวางวางเฉย” แสดงว่าไม่ใช่ปล่อยวางแล้ว เพราะปล่อยวางแล้วมันปล่อยวาง ทำไมต้องไปวางเฉยอีกล่ะ? คำว่า “วางเฉย” นี่ก็แสดงว่ารักษาใจไว้ ถ้าปล่อยวางด้วยวางเฉย ต้องรักษาใจ ถ้าไม่วางเฉยมันก็ขุ่นมัวลิ เพราะมันปล่อยวางเฉยๆ มันขุ่นมัว

แต่ถ้าวิปัสสนาญาณเกิดขึ้น มันไม่ใช่ปล่อยวางวางเฉย มันชำระขาดออกไปเลย มันขาด ออกไป สิ่งที่ขาดออกไปมันไปวางเฉยที่ไหน? มันไม่มีอะไรวางเฉย ไม่มีเป้าหมายที่วางเฉย เพราะ มันหลุดออกไปจากใจ มันไม่มีสิ่งใดวางเฉยเลย นี่ภาวนามยปัญญามันเกิดขึ้นมาอย่างนั้น แล้วเวลา มันเข้าไปเห็น มันต้องเห็นจริงด้วย ถ้าเห็นไม่จริง มันรู้ไม่ได้ มันทำไม่ได้ พอมันทำไม่ได้ขึ้นมา มันก็ปล่อยวางๆ ปล่อยวางอยู่อย่างนั้น ปล่อยวางแล้วรักษาใจไว้ละ รักษาใจไว้ คนเคยพลาดมาก่อน..รู้ สิ่งที่พลาดมาก่อน ปล่อยวางแล้ววางเฉย

เหมือนคนว่ายน้ำอยู่ เหมือนคนไต่ธงทำสั้นสูง สั้นสูงแล้วยันไว้ละ สั้นสูงมันเอาปลาย ทำยันไว้ นี่ก็เหมือนกัน ใจต้องยันตัวเองไว้ละ รักษาความว่างของตัวเองไว้ นี่ถึงว่าปล่อยวางวาง เฉย แล้วก็เว้งว่างนะ เผลอนะ เผลอเป็นไป แล้วก็ว่าอันนี้มันเป็นไป พอมันเป็นไปก็ออกไปอารมณ์ โลกใจ เกิดอารมณ์หวั่นไหวไปกับเขา ใจสิ่งนั้นเป็นอย่างไร แล้วไหนว่ากิเลสขาดใจ? อ้อ.. ไม่ได้ เราปล่อยวางแล้วมันยังไม่วางเฉย

อันนั้นมันผิด ปล่อยวางวางเฉยมันก็เป็นความหลอกอีกชั้นหนึ่งของกิเลส..

นี่ถึงบอกว่าเวลาเราหลับมาจากโลกแล้ว เราพยายามปลุกให้เราตื่นขึ้นมา ตื่นขึ้นมาแล้วนึก ว่าเราจะทำงานแล้วจะได้ประโยชน์เลย ตื่นขึ้นมาทำงานแล้ว งานนั้นก็ยังมีมาวางไปข้างหน้าไปอีก พอมันเป็นฌานมันส่งออกอย่างนั้น ถ้าเป็นฌานนะ แล้วมันจะบอกว่าไม่ให้เป็นฌานเลย ฌานกับ สมาธิมันแบ่งกันตรงไหน?

มันอยู่ที่จิตนิสัย.. คนเราเพ่งกสิณนี้เป็นฌานหมดเลย กสิณ สมาบัตินี้เป็นฌาน นี่ส่งออก แต่ถ้ามันจะทำความสงบได้ด้วยวิธีนี้ก็ทำได้ พอทำได้แล้วมันยกวิปัสสนาที่หลังไป ยกขึ้นวิปัสสนา ถ้ามันวิปัสสนา ก็ว่าครูบาอาจารย์จะให้ตอนเข้ามา คือไม่ให้ส่งออกออกไป ความรู้ต่างๆ นี่มันส่งออก ถึงว่าเกิดนิมิต เกิดต่างๆ นี่มันส่งออก รับรู้ต่างๆ เห็นแสง เห็นทุกอย่าง นี่มันส่งออก ส่งออกนี่มันเป็นธรรมชาติของจิตที่มันต้องรับรู้ ถ้ารับรู้ก็ว่าสิ่งนั้น..

อย่างหลวงปู่ดูลย์บอก “สิ่งที่เห็นนั้นไม่จริง.. เห็นจริง เห็นจริงๆ เลย แต่สิ่งที่เห็นนั้นไม่จริง” เห็นจริงหมายถึงว่าพอเกิดนิมิตนี้มันเห็นจริง เห็นจริงๆ ใช่มั้ย?

เราปฏิเสธไม่ได้เลยว่าการเห็นนั้นเห็นจริง แต่สิ่งที่เห็นนั้นมันเป็นสมมุติ มันเป็นการหลอกเอา หลอกเอาที่ส่งออกไป มันพยายามจะทำลายพลังงานของเราไป เราเกิดพลังงานขึ้นมา คือจิตมันเป็นฌานขึ้นมา มันมีพลังงาน พอมีพลังงานนี้มันสงบเข้าไปมันไปเห็นสิ่งนั้น พอสิ่งนั้นมันก็ส่งออกไป แล้วก็ต้องสร้างพลังงานขึ้นมาตลอดเวลา

ถ้าไม่สร้างพลังงานขึ้นมาตลอดเวลา เกจิอาจารย์ เห็นไหม ทำเหรียญไม่ดีทุกรุ่นไป ถ้ารุ่นไหนจิตที่มันสงบ จิตที่มันดี เหรียญรุ่นนั้นจะดีมาก แล้วทำบ่อยๆ เข้าไป พอบ่อยๆ พลังงานใช้มาก บางรุ่นก็ไม่ขลัง บางรุ่นก็ไม่ดี เพราะพลังงานมันส่งออกไป นี่ก็เหมือนกัน พอจิตมันเป็นฌาน มันเห็นอะไรต่างๆ มันก็ส่งออกไป แล้วพอส่งออกไปมันก็หมดไปๆ

ถึงบอกว่าอันนั้นไม่ใช่ๆ เพื่อกลับมารักษาดรณีย์ รักษาพลังงานตัวนี้ไว้ แล้วพยายาม.. พลังงานนี้บิณฑัง ทำให้มันเข้าไปวิปัสสนา ให้มันพยายามเข้าไปหากายก็ทำได้ ถึงจะเป็นฌานที่ว่ามันส่งออกก็ถ้ามีครูบาอาจารย์ก็ทำได้

อันนี้มันเกี่ยวกับจิตนิสัย ถ้าบอกว่าทำไม่ได้เลย ถ้าจิตที่มันเป็นอย่างนั้น มันกำหนดฌานขึ้นมา แล้วถ้ามันเป็นไปได้ มันถึงทำความสงบได้ ถ้าทำศีล สมาธิ ปัญญา นี่ มันทำไม่ได้ขึ้นมา เห็นไหม

มันไม่มีการปิดกั้น ถึงบอกว่า “๔๐ ช่องทางนะ เรื่องฌานก็มีอยู่ใน ๔๐ ช่องทางนี้ กสิณนี้ทั้งหมดเลย เรื่องของ...” (เทพสิ้นสุดเพียงเท่านั้น)